

En el món de la moda, qui portava els pantalons?

---

*Modista de pricipi del segle XX
Autor: Desconegut*

Autora: Emma Puigderrajols Fauria

Tutora: Montse Llinares Moreno

Col·legi Sant Josep

4t ESO, Curs 2020-2021

Data de lliurament: 08-03-2021

“Se les menysté, però les modistes són les que van fer la moda real”

Josep Casamartina

ÍNDIX

---

1. INTRODUCCIÓ	4
2. PREGUNTA, HIPÒTESIS I OBJECTIUS DEL TREBALL	6
3. BLOC TEÒRIC	7
3.1 FEMINISTES	7
3.2 LA NO HISTÒRIA DE LES DONES	10
3.3 QUE ÉS LA MODA?	14
3.3.1 Segle XX	14
3.4 COSTURA AL SEGLE XX	16
3.4.1 Modistes	16
3.4.2 Sastres i Sastresses	16
3.4.3 Alta Costura	16
3.4.4 Prêt-à-porter	17
3.5 DE PROFESSION: MODISTA	18
3.6 APRENTATGE I TRANSMISSIÓ DE L'OFICI	20
3.6.1 Cases d'alta costura	21
3.6.2 La inspiració	22
3.7 EMANCIPACIÓ DE LES DONES EN EL SECTOR	23
3.8 GLAMUR I ANONIMAT	24
3.9 ECLOSÍO DE LA INDÚSTRIA TÈXTIL	26
3.9.1 Colònies tèxtils	26
3.9.2 La Revolució industrial amb mirada femenina	27
3.10 LES DISSENYADORES MÉS DESTACADES DEL SEGLE	28
3.11 LES MODISTES A SANT HILARI SACALM	30
4. BLOC PRÀCTIC	33
4.1 L'ALLIBERAMENT DE LA DONA A TRAVÉS DE LA INDUMENTÀRIA DEL SEGLE	33
4.1.1 Primeres dones a portar pantalons	43
4.2 ENTREVISTES	44
4.3 ENQUESTA	45
4.4 XERRADES	48
4.5 EXPOSICIONS	49
5. CONCLUSIÓ	51
6. BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB	54
7. GLOSSARI	57
8. ANNEXOS	58
8.1 ENTREVISTES	58
9. AGRAÏMENTS	66

1. Introducció

Personalment no sempre he tingut un gran interès per tot el món de la moda i de la indústria de la costura, però ja fa uns quants anys que aquest va en augment. En ser una persona creativa i amb inquietuds molt artístiques, en descobrir un univers extremament extens, on la originalitat hi juga un paper fonamental, em va cridar molt l'atenció; com s'aconsegueixen crear grans vestits partint d'una simple peça de teixit. Al mateix temps, m'agrada aprendre coses sobre tota aquesta indústria i observar el treball dels grans personatges que en conformen l'ofici.

Per altra banda m'interessa molt el moviment feminista, sobretot com a dona: hem de fer sentir les nostres veus, canviar el model de societat patriarcal que tenim i seguir lluitant per la igualtat entre gèneres, per aconseguir un futur on se'ns valori i respecti. Amb la unió d'aquestes dues inquietuds em va rondar pel cap el tema del meu treball: perquè els dissenyadors amb major reconeixement són homes, si la indústria de la costura normalment ha estat associada a les dones?

M'agradaria dedicar aquest treball a la meva tia-àvia Emília. Durant tota la seva vida ha estat vinculada al món de la costura: va aprendre aquest ofici i va treballar com una de les modistes i sastresses de Sant Hilari Sacalm. Actualment amb noranta-dos anys segueix cosint i fent encàrrecs a altres famílies del poble. Ella em va ensenyar aquest ofici, la seva passió, i juntes ens passàvem les tardes d'estiu cosint botons en trossos de retalls vells. Ella també ha estat una dona feminista; d'amagat del seu pare, es treia la faldilla i es posava pantalons per poder anar més còmode, un fet no gaire ben vist fa uns anys. Amb la seva alegria que mai s'acaba, paciència i esforç durant tota la seva vida, em va transmetre l'interès per descobrir la professió i de tenir-la com un exemple de dona a seguir.

*El retall dels botons
Autora: Emma Puigderrajols*

El treball el podem dividir en dues parts principals: el bloc teòric i el bloc pràctic. El primer inclou tota la informació que he cercat sobre la indústria de la moda al segle XX. La part pràctica consta de l'alliberament de la dona a través de la vestimenta; realitzada amb esbossos i *collages* de fotos dels resultats finals, entrevistes a persones relacionades amb la modisteria a Sant Hilari, juntament amb una enquesta a la població per consolidar les conclusions del treball i fotografies de la xerrada i exposició visitada sobre el tema. També hi he afegit un glossari amb paraules temàtiques, les quals estan marcades amb un subíndex en el text i al final del treball hi cercareu les definicions corresponents.

2. Pregunta, hipòtesis i objectius del treball

Pregunta

En el món de la moda, qui portava els pantalons? Perquè els dissenyadors amb major reconeixement són homes, si la indústria de la costura normalment ha estat associada a les dones?

Hipòtesis

En començar aquest treball parteixo amb la idea principal d'un gran esquema de societat masculinista. La bretxa entre gèneres s'ha anat reduint a poc a poc, a través d'una gran lluita, al llarg de tota la història, però encara ens falta per aconseguir tancar-la. Seguint aquest patró si retrocedim un segle les desigualtats socials i laborals de les dones envers els homes eren bastant més grans que actualment.

Les modistes i les costureres eren els motors principals de la indústria tèxtil, malgrat això el sector era presidit per homes, els reconeixements i mèrits se'ls emportaven ells i elles quedaven en segon pla o fins i tot no eren ni esmentades al públic.

Realment era així? Qui portava els pantalons en aquest sector? Com treballaven? Les dones van destacar per la seva vàlua?

Objectius del treball

Els meus objectius principals de resoldre amb el treball són:

- Establir com era la indústria tèxtil fa un segle i qui hi portava la veu cantant.
- Estudiar el col·lectiu de la modisteria i la producció dels vestits.
- Investigar si les dones hi destacaven per les seves capacitats.
- Definir alguna dissenyadora reconeguda.
- Analitzar com era aquesta indústria a Sant Hilari.
- Reflexionar sobre l'alliberament femení a través de la moda.

3. BLOC TEÒRIC

3.1 Feministes

Un treball que parla de feminisme¹ ha de començar, inevitablement, parlant de masclisme², perquè el feminisme és la resposta a un sistema que s'ha basat en la desigualtat entre homes i dones, un sistema que discrimina sistemàticament més de la meitat de la població mundial. Una "tradicció" profundament arrelada que no podem seguir "celebrant". És un camí feixuc que cada dia hem de suportar totes les dones, només pel fet de ser dones, són tots els gestos quotidians que passen desapercebuts i en són l'exemple. Aquesta situació, que s'ha perpetuat segles, es pot erradicar, perquè canviar allò que és injust està molt més en les nostres mans del que creiem, tant homes com dones tenim les eines per transformar la societat.

El moviment feminista no és una moda, defensa els drets de les dones, una nova manera de viure per tota la humanitat, és una reivindicació valenta, col·lectiva, històrica, justa i urgent. Tenim la necessitat de trencar estereotips i rols de gènere amb els que convivim, que no satisfan la majoria de la població.

Des del 1792, any que Mary Wollstonecraft va publicar el llibre que va establir les bases del feminisme modern, fins que la Declaració Universal dels Drets Humans va incloure la igualtat de drets entre homes i dones (1948), van passar 156 anys, i encara van haver de passar 47 anys més fins que diferents governs del món ho acordessin. A poc a poc aquesta lluita va progressant. Actualment estem millor que temps enrere, però encara queda molt fins a la igualtat total:

- Abans d'aprendre a llegir ja estem influenciades amb el que hem de fer i el que ens ha d'agradar. Les joguines infantils promouen actituds associades a les cures, l'àmbit domèstic i l'estètica.
- A Catalunya, de mitjana, les dones fem el 67% de les tasques de la llar, a més a més de la càrrega mental de l'organització de la família. Mentrestant, la participació masculina en les tasques domèstiques es celebra en la societat: el que per les dones s'entén com a obligació, per a ells és un acte de generositat.

- Malgrat que som el 51% de la població catalana, les dones ocupen només un 29% dels espais d'opinió, en els mitjans també es silencien les veus femenines.
- Les dones només ocupen un 35,4% dels càrrecs de direcció, encara que representin més de la meitat de la plantilla.
- Al curs 2017-2018, el 57,2% de les titulacions universitàries van ser obtingudes per dones. Tanmateix, les dones segueixen cobrant una mitjana anual de 6.521 euros menys que els homes. La bretxa salarial³ a Catalunya actualment és d'un 23%. Segons el Fòrum Econòmic Mundial, encara falten 257 anys* per arribar a una igualtat salarial a escala global. A Catalunya s'estima que aquest objectiu es podria assolir el 2091.
  - * El FEM explica com aquesta dada augmenta cada any, en lloc de disminuir. Com més informació es té sobre la realitat de les dones, més desigualtats es descobreixen.
- El masclisme també fa que la salut femenina es banalitzi i es redueixi a temes reproductius. El 95% de les morts femenines per infart es podrien haver evitat si s'haguessin tractat a temps, però en les dones tarden 16 minuts més a identificar-se els símptomes, perquè són diferents dels infarts masculins, un exemple de la manca d'informació sobre el cos de la dona.
- Fa tres anys el Govern espanyol va proposar que als productes d'higiene mensuals s'hi apliqués IVA de primera necessitat del 4% en comptes del 10%, aquesta mesura encara no s'aplica, però l'objectiu és seguir l'exemple d'Escòcia, on el seu govern ha decidit oferir-los de franc.
- Gairebé la meitat de les agressions i abusos sexuals a dones tenen lloc dins de casa o a zones comunes d'edificis. En el 64% dels casos l'agressor és conegut de la víctima i s'estima que el 80% dels casos no s'arriben a denunciar ni explicar.
- A Catalunya, un 51,3% de les dones han patit violència masclista (sense contar comentaris, gestos o exhibicionismes). I una de cada quatre ha patit una agressió greu durant el seu cicle vital.

Un cop es mira el món des de la perspectiva feminista, és difícil deixar de veure els abusos masclistes.

Reclamar la igualtat i equitat és un exercici diari i ens ajuda a valorar totes les dones com a lluitadores davant d'un sistema que les oprimeix.

3.2 La no història de les dones

A l'obrir un llibre d'història quantes dones hi apareixen? A tots els llibres d'història general que s'estudien al llarg de l'ensenyança obligatòria, la gran majoria dels personatges reconeguts i importants que hi són esmentats són homes, la presència de dones en materials educatius és d'un 7.6%. L'efecte Matilda assenyala la injustícia que ha ignorat els descobriments científics de dones o que se'ls han apropiat companys d'investigació, per aquest motiu no han sigut reconegudes i no han pogut ser exemples a seguir. Per altra banda també és difícil d'explicar la seva història si els qui van descriure els fets eren homes, que van optar per defugir la participació femenina.

Una matemàtica, una escriptora, una activista... d'una forma o altra moltes dones van canviar el món sense la necessitat de cap home.

Olimpia de Gouges, 1748-1793

Marie Gouze, més coneguda com a Olimpia de Gouges va ser una escriptora francesa, activista política, feminista i abolicionista. Va destacar entre totes les dones de la Revolució Francesa per elaborar la primera Declaració de Drets de la Dona i de la Ciutadania.

Ada Lovelace, 1815-1852

Augusta Ada Byron King, fou una talentosa matemàtica i la primera programadora de la història dels ordinadors, una indústria que des de llavors ha transformat el món.

Emmeline Pankhurst, 1858-1928

Emmeline Pankhurst va ser una reformista social, va formar la Unió Social i Política de Dones per fer una campanya per lluitar pel sufragi femení.

Les dones van ser cridades a les urnes per primera vegada l'any 1933, 43 anys més tard que els homes, i van tardar 58 anys més que els homes a poder ser votades.

Marie Curie, 1867-1934

Marie Sklodowska Curie va ser una física i química polonesa, pionera en els estudis de la radioactivitat. En els seus descobriments també es van produir cures efectives pel càncer.

Rosa Parks, 1913-2005

Rosa Louise Mc.Cauley, va ser una activista que va desafiar la segregació racial als Estats Units. La seva protesta la va sostenir molta gent i finalment van aconseguir els drets igualitaris entre blancs i negres.

Rosalind Franklin, 1920-1958

La química, cristal·lògrafa Rosalind Elise Franklin, va descobrir l'estructura de la doble hèlice de l'ADN, que els científics van anomenar el secret de la vida.

Aquestes només són sis de moltes dones importants que van destacar pels seus propis mèrits, que van ser silenciades i que avui dia molts no coneixem.

Per altra banda, en conjunt les dones també van i estem fent un gran soroll per aconseguir canviar el món:

Revolució Francesa

El 5 d'octubre de 1789, les dones de París van marxar armades amb piques i dagues cap a Versalles, on residia la família reial. El seu objectiu era protestar per la manca de pa i exigir al rei la signatura del decret d'abolició de la feudalitat. La seva actuació va obligar el rei a abandonar Versalles i traslladar-se al Palau de les Tulleries de París.

Moviments Obrers

Seguint els principis de la Revolució Francesa, a mitjans del segle XIX, el desenvolupament de les idees socialistes van significar un pas important per l'emancipació femenina, van posar en primera línia al debat de les dones a la societat i es començava a parlar d'igualtats.

La figura de Flora Tristán va destacar dins els moviments sufragistes, després de separar-se del seu marit es va entregar a la lluita obrera que reclamava el fi de l'opressió laboral, familiar i social.

Ni una menys

En el segle XX ja es comença a parlar de patriarcat⁴, s'exigeix la igualtat i es promouen els drets de les dones sobre el seu cos.

En el 2015, el “*Ni una Menos*” va ser l’inici d’una nova onada del moviment a Argentina. Després es va viralitzar a les xarxes socials amb el #*Me too* per denunciar l’assetjament en tots els àmbits de treball, una etiqueta que es va fer servir més de 55.000 cops al dia.

Avui

Avui les dones es segueixen aixecant a tot el món: mares, esposes, àvies i germanes. Dones treballadores, que lluiten, valentes i sense por. Les dones que històricament s’han aixecat i que segueixen en peu pels seus drets.

“Si una dona avança, cap home retrocedeix”

Natza Farré Maduell

3.3 Que és la moda?

La moda es pot definir com l'ús passatger que regula la manera de vestir-se, viure, construir... basat en els gustos, utilitats i visió de la societat, que es fan servir per a una majoria durant un període de temps determinat, i que poden marcar tendència segons la seva duració.

La moda en el sector tèxtil va més enllà de la designació de la manera de vestir-se, també és un indicador dels complements, maquillatge, perfums i fins i tot modificacions estètiques.

El concepte de la moda va ser durant molt de temps el privilegi de l'aristocràcia, de la Cort i dels rics; posteriorment es va popularitzar i es va convertir en un fenomen de masses. La moda està vinculada a diversos factors, entre ells la producció en sèrie i industrialització, l'increment de la població, la difusió i comercialització.

Fins al segle XV, la història de la moda és la història de la vestimenta, ja que fins aquells moments els canvis eren molt lents o inexistents. Les reglamentacions de cada època també hi van tenir influència, en conseqüència de les lleis i obligacions que s'imposaven a algunes parts de la societat sobre la manera de vestir-se, normalment les classes socials baixes. La difusió de la moda va ser lenta fins que, pels vols del segle XVII, hi van haver les primeres publicacions periodístiques. Abans, el comerç, les cartes, els matrimonis, els viatges i fins i tot l'espionatge eren els sistemes principals de la difusió de la moda.

3.3.1 Segle XX

El segle XX es va caracteritzar per la descoberta de fibres artificials i l'extensió del *prêt-à-porter*. Fins aquell moment les persones només s'havien pogut comprar les peces de vestir a mida i per previ encàrrec, amb costos molt més elevats. Això va fer que els/les modistes llencessin complements propis: bufandes, perfums, joies, mitges... per poder cobrir també aquest camp del consum de la costura.

Els sistemes de comunicació van ser una gran renovació que van ajudar amb la difusió de les propostes de moda i a l'alliberament de la dona.

El 1914 esclatà la Primera Guerra Mundial i París volgué mantenir la seva activitat i els tallers de costura van continuar amb funcionament, malgrat la manca de matèries primeres. Per l'escassetat de teixit, les faldilles es van escurçar fins al tou de la cama, inspirades amb els models militars i mitigades per la faldilla de tul. El model d'elegància masculina continuava lligat a l'estil tradicional del segle XIX: jaqueta, armilla i camisa, de colors foscos i la camisa rigorosament blanca.

A principi del segle es proposava una dona prima, sense corbes ni pit. Vestida amb colors vius, amb joies cridaneres i faldilles molt més curtes del que s'havia vist fins aleshores.

Després de la Guerra, l'escenari va canviar profundament, va aparèixer una nova classe social enriquida que va ser la nova clientela de les firmes de moda. Sorgeix la influència del jazz i el xarleston en la música. Els actors van passar a ser referents a seguir. Però el més important va ser l'emancipació de la dona, essent més presents. Per aquest motiu la moda va proposar una nova manera d'entendre el model de vestit femení i el va fer més pràctic i senzill però igualment elegant.

3.4 Costura al segle XX

Al llarg del segle XX podem diferenciar quatre tipus de vestit segons la seva confecció:

3.4.1 Modistes

S'anomena modista a la persona que té per professió el disseny i la confecció de qualsevol peça de roba quotidiana femenina: vestits, barrets, jaquetes... a mida. El terme és igual per referir-se a homes i dones. Tanmateix també se'ls anomena dissenyadors/es de moda.

Era la forma més corrent i estesa, tot i que no implicava l'originalitat, era molt més econòmica i assequible.

3.4.2 Sastres i Sastresses

La sastreria consisteix en la creació de peces de vestir principalment masculines: americanes, pantalons, armilles..., de forma artesanal i dissenyat exclusivament a mida i amb les preferències del client. També tenien el servei de tall i costura per arreglar peces de fàbrica, que pel tallatge general no satisfan al client.

3.4.3 Alta Costura

L'alta costura és moda exclusiva, a mida de la clienta, i feta de forma artesanal amb teles d'alta qualitat, cares i inusuals, cosides amb gran precisió i perfecció als detalls.

Considerant el temps, diners i esforç que implica cada peça completada, es diu que l'alta costura "no té preu". Només estava a l'abast de les classes benestants.

No totes les peces d'alta costura estan orientades a la venda, a vegades es dissenyen simplement per passarel·les o exhibicions d'art. Tanmateix no totes les empreses que realitzen vestits a mida i amb teixits cars i inusuals són considerats alta costura. Per poder definir-se com a tal han de passar uns certs requisits. La resta és simplement costura.

3.4.4 *Prêt-à-porter*

La confecció industrial seriada o *prêt-à-porter* és la confecció més barata de totes. Es fa en sèrie a les fàbriques i es venia a les botigues de moda i complements.

El *prêt-à-porter* acabaria arraconant les modistes, pels preus i la ràpida confecció, tot i que a les mateixes *boutiques* sovint necessitaven cosidores per adaptar els models a les clientes.

3.5 De professió: modista

Les modistes van ser un grup molt divers, desplegat sobretot per dones, que sovint apareixien al marge de sindicats i organitzacions obreres, perquè podien treballar en els seus propis petits tallers, en tallers d'altres modistes establertes, en cases de costura, a la seva pròpia o fins i tot a domicilis. A més, les modistes serien les grans difusores de la moda, sobretot allà on les grans cases de costura no arribaven, a petites ciutats i pobles. Amb la seva activitat també movien una part molt important de la indústria tèxtil i el comerç. El seu intens treball requeria coneixement, destresa, dedicació i una confecció excel·lent, que sovint amb prou feines era visible.

Elles vestien tant a aristòcrates com a obrers. Segons les comandes de la clientela, es permetien poder treballar amb materials de més bona qualitat i amb mà d'obra més selectiva, gràcies a això també obtenien més reconeixement a escala professional. En estar establertes en un barri de la capital, una ciutat de comarca o en un poblet també era indicador de l'estatus de cada modista.

Tenir la base per fer vestits a la moda, que les clientes volguessin encomanar, marcava la diferència entre tenir bona feina o simplement fer traus i cosir botons. Com que alguns models fets per modistes eren calcats a alguns dissenys de grans firmes, aquestes van decidir comercialitzar els seus patrons⁵ i glassetes⁶, amb les anotacions bàsiques per a la realització de la peça definitiva, a gran preu. Ja que l'alta costura no podia evitar les còpies, com a mínim, en treien un benefici, i les modistes se'ls compraven i intercanviaven entre elles, d'aquesta manera no s'havien d'esforçar a treure'ls només de vista.

Glassetes
Autor: Antoni de Montpalau

Una bona peça d'indumentària havia de tenir un equilibri impecable entre la forma, la textura, el color, els detalls i un caient perfecte a la clienta, mitjançant totes les comprovades que calguessin.

El procés de creació d'una peça s'iniciava amb el disseny. Per aquest s'escollia el material amb què es treballaria, que seria la base de la confecció i seguidament s'especificava la informació detallada sobre la forma, textura, color, acabats...

La segona etapa era el patronatge; s'agafaven les mides corporals i per aconseguir les dimensions que adoptaria la peça s'elaborava una glasseta o s'utilitzaven els patrons o glassetes comprats a cases d'alta costura, i es resolien els detalls perquè el caient de la peça fos el millor. Un cop tot correcte es procedia a confeccionar-ho altra vegada amb el teixit prèviament escollit i els detalls desitjats.

3.6 Aprenentatge i transmissió de l'ofici

Una de les grans millores per la modisteria va ser la consolidació d'uns estudis reglats i específics que permetien a les modistes tenir una formació completament a part dels tallers.

L'aprenentatge de l'ofici en un taller era un dels mètodes més efectius, així com el més habitual i accessible en el món de la costura. A vegades, els tallers també funcionaven com a escoles de modisteria, on les aprenentes podien ser alumnes i se'ls impartien classes, si la família pagava. Si no escollien aquesta opció simplement aprenien elles soles amb el temps i la pràctica amb la feina. A l'inici feien tasques elementals, normalment sense cobrar o molt poc, i de manera gradual anaven progressant d'aprenenta a mitja oficiala i de mitja oficiala a oficiala, que era el grau superior, a part de l'encarregada i la mestressa. Entrar en un taller era el camí de moltes noies d'entre 12 i 16 anys que no es podien permetre una formació millor. Moltes de les aprenentes i docents es dedicaven a la costura fins que es casaven, llavors simplement practicaven l'ofici per particular; d'altres, però, continuaven treballant als tallers, ja qualificades, i podien contribuir a millorar l'economia de la família. Algunes arribaven a establir el seu taller propi i a tenir aprenentes, reproduint així un cicle que s'anava renovant.

Cal dir que en aquests tallers l'aprenentatge, el desenvolupament i la maduresa dels coneixements eren totalment caòtics, ja que no estaven sotmesos a cap reglament.

Paral·lelament a la formació en aquests tallers van començar a sorgir a poc a poc acadèmies de tall i confecció que impartien ensenyances reglades ja a principis del segle XX. El nombre d'aquestes es va multiplicar exponencialment. De l'any 1880 es té constància d'alguna acadèmia de Carmen Ruiz Alà al centre de Barcelona i en el 1884 es va ubicar una altra acadèmia de tall de Maria del Carmen Feliu.

A partir de la publicació de mètodes de tall i patronatge, es van facilitar unes pautes elementals per poder aprendre l'ofici gairebé de manera autodidacta des de casa.

Carme Martí de Missé va crear el millor sistema en publicar per primera vegada *El Corte Parisien*, l'any 1890. L'èxit va ser tan rotund que al llarg del segle XX se'n van fer nombroses còpies. Un dels primers sistemes que va aparèixer a Catalunya va ser el de Carme Ruiz i Alà. El seu llibre es va anar reeditant fins a les primeres dècades del segle XX, quan ella ja estava morta. Després d'ella en van aparèixer molts més. Carme va ser una modista, professora i directora de L'Escola Provincial de Tall, l'actual Escola Professional de la Dona. En total, entre 1880 i el 1914 es troben patentats a Barcelona 28 sistemes de tall de patrons, mesura o de confecció de roba de senyora. La majoria dels mètodes foren registrats per dones, només tres van ser registrats amb un nom masculí.

I una altra forma d'aprendre l'ofici era de manera hereditària, de mares a filles o inclús netes. Antigues aprenentes ensenyaven a les seves familiars des de casa, ja que algun dia necessitarien saber la professió.

3.6.1 Cases d'alta costura

Charles Frédéric Worth (1825-1895) va ser el fundador de la primera casa de costura. Va donar el primer pas d'un nou concepte en la moda: la moda creada, dissenyada, dirigida i controlada. En la segona meitat del segle XIX la ruptura amb el passat era clara, ja que els models eren creats al marge de la demanda particular. El gran modista apareix com un creador lliure e independent, que és el que imposa els seus gustos. Aquest fet marcaria l'inici de l'era del modista (home) com a "dictador" dels canvis de vestir. A partir d'aquest moment es van començar a obrir cases de costura, primer a París i a poc a poc en capitals com Londres, Viena y Nova York. Doucet, Paquin, Redfern, las Hermanas Callot... són alguns dels noms que instal·laran les seves firmes en grans cases luxoses, on atendien a les clientes i mostraven les seves creacions.

Es consolida així un nou sistema de la regulació i del significat de la moda: la riquesa del producte serà substituïda per un nom, una individualitat i un prestigi, l'univers del luxe inaugura l'era de la marca.

Totes les grans cases de moda tenen el seu batalló de modistes, els tallers de costura son la base de tota marca i les de luxe no en son cap excepció. Aquestes costureres també treballaven a casa seva per les clientes del taller, a preus molt més inferiors. Les senyores les esperaven dins els seus luxosos automòbils a la sortida de la feina, i els donaven una targeta reclamant-los les seves prodigioses mans. Per a moltes modistes mal pagades, aquests encàrrecs eren ben rebuts. D'amagat copiaven els patrons dels vestits dels dissenyadors i creaven les peces encomanades. Així les dames aconseguien alguns vestits d'estil d'alta costura, però que els costaven una dècima part.

3.6.2 La inspiració

Malgrat que podien utilitzar patrons i glassetes comprades, intercanviades o copiades, les modistes mai repetien un mateix model entre la seva clientela. Tots eren únics i especials entre elles. Per norma general eren més seguidores que creadores. Interpretaven a la seva manera les formes proposades per les grans icones de moda nacionals o internacionals, i les adaptaven als gustos, talla i a les possibilitats econòmiques de cada clienta.

A les revistes i desfilades es donaven a conèixer les tendències de cada temporada. Les professionals pagaven per entrar en aquests salons on ensenyaven les novetats, però si veien a alguna modista dibuixant durant la desfilada, els guàrdies de seguretat els cridaven l'atenció. Per cuidar el negoci les marques prohibien fer dibuixos, tot i això algunes portaven un bloc petit i feien els esbossos per poder treure els patrons sense comprar-los.

El carrer també podia ser una gran font d'inspiració, com ara les entrades i sortides del públic dels teatres o de les misses de dotze dels diumenges, freqüentades per l'alta burgesia i als quals la gent anava ben vestida. D'altra banda, gràcies a l'aparició de més sistemes de comunicació, es va augmentar la difusió: primer el cinema mut, després amb so i més tard en color. La televisió, el teatre i la publicitat van ser excel·lents recursos per a la moda. Els *Ballets Russes*, van ser una cèlebre companyia de ballet, creada l'any 1907, que també imposava la seva estètica d'influències orientals.

3.7 Emancipació de les dones en el sector

Fins a finals del segle XVIII l'ofici de fer vestits estava reservat únicament als sastres, això sí, enfocat per a un públic femení. Al 1675 es va permetre que la dona exercís en l'àmbit de modisteria, es considerava malvist que les vestís el sexe oposat. Les dones a penes hi tenien cabuda si no era per via familiar i com a col·laboradores, no pas com a mestresses. Va ser al llarg del segle XIX que van poder assolir un espai propi i es va acabar consolidant com a un espai lligat a allò que moralment era bo que la dona fes. Però no va ser fins a la primera meitat del segle XX que la modisteria va ser tan important que va esdevenir una de les principals fonts d'inserció de la dona al món laboral, en un moment en què la majoria s'havien de conformar en estar a casa. La modisteria també es va estendre perquè per practicar l'ofici no es requerien uns estudis específics necessàriament, amb l'aprenentatge en un taller o si tenies facilitat de manera autodidacta era suficient, i a més perquè aquest aprenentatge ofería la possibilitat d'establir-se per compte propi amb una certa facilitat un cop dominada la tècnica.

3.8 Glamur i anonimat

Majoritàriament van ser dones anònimes que treballaven dotze hores diàries, dissabtes i diumenges inclosos, tot hi que també hi havia algun home modista, una dimensió més social i antropològica, ja que no eren abundants.

Les modistes van ser les grans difusores de la moda i principals clientes de la indústria tèxtil, perquè compraven i recomanaven metres i metres de tela per la clientela. A part d'afavorir al comerç també generaven ingressos a les grans cases de costura comprant-los patrons i glassetes, als tallers de brodats i prisats, a les merceries, eren consumidoras de revistes, generaven llocs de treball malgrat que no eren gaire ben pagades i han anat transmetent l'ofici fins a l'actualitat. L'èxit que va tenir l'ofici va canviar el món de la moda per sempre. Ho van fer adquirint tota la destresa i els coneixements necessaris, i fent un intens treball, el qual ha quedat en moltes ocasions invisibilitzat pels noms dels grans dissenyadors de marques. Sempre van estar al marge dels gremis i les organitzacions obreres, principalment, perquè els que tenien l'ofici reconegut i els tallers establerts eren els sastres, que no volien que les modistes tinguessin la seva pròpia veu i els fessin la competència. Tanmateix, la professió es va anar expandint, especialment durant els primers anys del segle XX. Hi havia modistes des de la porta d'un edifici que cosia per algunes veïnes, a costureres de renom que van treballar pels grans tallers.

En primer lloc, els seus noms no han passat a la història perquè eren dones. També perquè el treball artesanal no es comença a valorar fins al Modernisme. Els vestits són un objecte efímer i caduc que actualment en conservem poca part i, finalment, pocs d'aquests vestits estaven etiquetats. Cap a finals del segle XIX hi ha una revolució dins el sector. Les modistes prenen consciència de les seves capacitats, de les distincions que s'associa al nom de la modista per la seva creativitat i comencen a etiquetar les seves creacions. Poques dones van tenir una fortuna històrica, com per exemple les germanes Montagne o Joana Valls. Elles no eren dones treballadores, el que coneixem com a obreres, eren dones que tenien relacions culturals i socials amb els estaments benestants de la societat i s'han trobat vestits seus etiquetats.

Aquelles dones, malgrat el seu anonim, van transgredir els cànons que s'havien portat fins que van començar a treballar i van lluitar pel seu ofici.

3.9 Eclosió de la indústria tèxtil

La primera revolució industrial (1780-1850) es va originar a Gran Bretanya, després a gran part d'Europa i als Estats Units. Les màquines van substituir el treball manual i una nova font d'energia, el vapor, es va aplicar a la maquinària i als nous mitjans de transport, el ferrocarril. La industrialització significarà el pas progressiu de la producció artesanal a l'àmbit domèstic; mitjançant eines o màquines senzilles, a la producció en grans fàbriques; a través d'energia hidràulica i màquines de vapor. La industrialització va donar pas al capitalisme i a la formació de dues noves classes socials: la burgesia (propietaris dels mitjans de producció) i el proletariat (mà d'obra)

La indústria tèxtil va ser la primera indústria en mecanitzar-se i augmentar-ne la producció. A través d'innovacions tècniques s'aconseguiran eines que obriran pas a la producció en massa:

- Llançadora volant (1733) inventada per John Kay. Permetia duplicar la capacitat de fer teixit.
- Noves màquines de filar com la *SpinningJenny* van incrementar la producció fabril. Va ser inventada per James Hargreaves (1764).
- Richard Arkwright (1768) va inventar la filadora hidràulica.
- El teler mecànic (1785) va completar el procés de mecanització tèxtil.

La industrialització del sector va comportar el traspàs de moltes modistes que treballaven individualment o en tallers, a anar a treballar a les grans fàbriques creant col·leccions de prêt-à-porter. Els preus es van abaratir i l'oferta de teixits era més extensa.

3.9.1 Colònies tèxtils

Les colònies tèxtils apareixen a Catalunya a la meitat del segle XIX i es mantenen fins als anys 80. Amb la crisi del tèxtil moltes van tancar.

Són un tipus específic de colònies industrials, element característic en la industrialització de Catalunya. Constituïen de petits pobles als costats del riu, per aprofitar l'energia hidràulica. Els nuclis de població estaven formats per la fàbrica, els habitatges dels obrers, la torre del propietari que controlava la producció i la vida a la colònia, l'església i altres serveis.

Estaven situades en zones de molta misèria, on només es vivia de la pagesia. Les colònies van aportar a la gent un cert benestar i millores de vida, però a la vegada aquest benestar també requeria limitacions establertes per les jerarquies de poder que s'havien conformat.

Gràcies a la industrialització, a les colònies es va augmentar la producció. Al mateix temps aquest enriquiment va comportar l'empitjorament de les condicions laborals dins d'aquestes infraestructures. El principal problema era l'explotació infantil, majoritàriament de nenes de vuit, nou anys que ja havien d'anar a treballar a les fàbriques.

La nena obrera (1882)
Autor: Joan Planella

3.9.2 La Revolució industrial amb mirada femenina

El 8 de març de 1857 centenars de treballadores d'una fàbrica tèxtil de Nova York protestaven per les pèssimes condicions en les quals treballaven i pels miserables salaris (la meitat que el dels homes, tot i que ells també treballaven en condicions infrahumanes). La jornada laboral d'una dona en una fàbrica tèxtil era de 12 hores entre setmana i 7 al cap de setmana, per un salari inferior als 5 dòlars. En aquella manifestació la policia va matar a 129 dones, que lluny d'atemorir-se, dos anys després van crear el seu primer sindicat: *International Ladies' Garment Workers Union*, on es van posar en peu, per no asseure's i lluitar pels seus drets.

El desembre de 1977 l'ONU va proclamar el 8 de març com el Dia Internacional pels Drets de la Dona i la pau Internacional.

3.10 Les dissenyadores més destacades del segle

Costureres que es van iniciar en el segle XX han deixat empremta en el món de la moda a través del seu treball. Actualment ja no estan vives, tot i això el seu llegat ha quedat gravat en la història de la moda. Són la base de grans canvis.

Jeanne Lanvin

Jeanna-Marie Lanvin va néixer el 1867 i va ser una estilista i dissenyadora de moda francesa. Va fundar la més antiga casa parisenca que encara està activa, la casa Lanvin.

Amb 13 anys va començar a treballar d'ajudant; després va passar a ser costurera i finalment modista. Als 18 anys va obrir una botiga pròpia de barrets. L'amor a la seva filla petita va fer que Lanvin comencés a dissenyar delicats vestits amb colors alegres, que s'oposava de manera radical a la roba que portaven els nens de l'època. Poc temps després també va crear una línia per noies i dones, convertint-se en la primera dissenyadora que tenia en compte diferents grups d'edat. En el 1926 es va llençar a dissenyar moda masculina. En el seu taller s'hi podia vestir tota la família.

Madeleine Vionnet

Maria Madeleine Valentine Vionnet, nascuda el 1876, va ser una dissenyadora d'alta costura francesa y una de les figures més influents en el món de la moda, juntament amb Chanel i Lanvin. Madeleine fou la inventora del tall al biaix⁷ i de preciosos drapejats que fins ara ningú ha aconseguit superar.

Amb 12 anys va haver de deixar l'escola, seguidament va aprendre tall i confecció i va treballar uns anys en un taller de París. Amb 16 anys es va traslladar a Anglaterra, on amb 20 anys va assumir la direcció del taller de la modista Kate Reilly. El 1900, altre cop a París, va entrar a treballar a la reputada casa de moda de les Soeurs Callot, on es convertirà en la seva mà dreta.

En el 1907 Vionnet obrí la seva pròpia empresa, va estudiar el cos femení per preservar la seva bellesa natural i va obligar al vestit a adaptar-se a la silueta. Principalment va suprimir la cotilla i va escorçar els baixos. En el 1918 el seu proveïdor li va confeccionar expressament un teixit únic compost per seda i acetat, una de les primeres fibres sintètiques.

Les seves treballadores tenien unes condicions que la llei no imposarien fins més tard: descansos, vacances pagades i ajudes en cas de malaltia.

És possible que l'habilitat de Madeleine per crear aquests talls i drapejats a partir de formes simples com quadrats o triangles, s'esdevingués gràcies a la seva passió per la geometria.

Coco Chanel

Gabrielle Bonheur Chanel, fou una modista francesa. Va néixer el 1883, amb 22 anys va començar el seu somni de ser modista a París. Va començar la seva carrera el 1909 dissenyant barrets. Un any més tard va obrir el seu primer establiment per comercialitzar-los. Actualment el local segueix funcionant i és el cor de l'imperi Chanel. Les creacions de Coco Chanel, a més de ser dissenys originals i distintius, sempre van tenir la intenció de facilitar l'alliberació de la dona treballadora, amb robes senzilles i còmodes, però a la vegada elegants. Va barrejar l'armari masculí i el femení. Chanel també va revolucionar la moda amb increïbles col·leccions de joies i algun perfum.

La seva influència en el món de la moda ha transcendit tant que avui dia perdura extraordinàriament.

3.1.1 Les modistes a Sant Hilari Sacalm

Sant Hilari va experimentar un canvi radical durant el darrer segle. Passà de ser un petit poble, autosuficient gràcies a l'agricultura i a l'activitat forestal, a un poble d'estiueig de referència. El reconeixement de les aigües de la Font Picant provocà l'arribada al municipi de gent benestant de Barcelona. El comerç i l'obertura de nous establiments van fer créixer el poble i l'activitat econòmica. El nom de Sant Hilari arribà arreu.

Aquest gran moviment va significar la creació de botigues, hotels i fondes. Alguns d'aquests establiments foren emblemàtics.

Entremig de queviures, cellers, ferreteries també hi va haver lloc per la costura. Dos sastres tenien el seu taller al centre del poble: l'Honest Masnou regentava Can Pau i en Joan Vernedes Can Xacó. Un grup reduït de dones del poble treballaven de costureres per ells, d'altres tenien el seu petit taller particular com a modistes.

Malgrat l'important tasca que desenvolupaven les dones en aquest sector, ha estat completament invisibilitzada fins al punt de no trobar documentació sobre aquesta feina. A la nostra vila només hem pogut parlar amb algunes molt grans. És a través del seu relat que podem conèixer la seva valuosa i dedicada labor.

Fotografies de modistes del poble

Arxiu de Sant Hilari Sacalm

Font: Ramon Guinart Noguera

Autor: Desconegut

Any: 1944

Dècada: 40

Descripció: Consol Soliva, Anita Noguera, Salvadora Noguera, Lola Verdolet i Elvira Pagespetit

En aquesta imatge podem veure com un grup de noies aprenen a fer tall i confecció a casa de la mestra.

Arxiu de Sant Hilari Sacalm

Font: Josep Fauria Danés

Autor: J. Salvador

Ensenyant a cosir, brodar, sargir davant de casa.

Arxiu de Sant Hilari Sacalm

Font: Àngel Serradesanferm

Autor: Desconegut

Descripció: M. de la Casanova, M. Font, Carme de la Casanova, J. Font, M. Farras, J. Feliu, M. Serradesanferm, C. Fabregas, S. Sumaran i C.

Les més grans instrueixen a les més petites: així era com moltes d'elles aprenien l'ofici.

“Para quien piense que la ropa es solo asunto de vanidad y mercadotecnia, hay estos y más ejemplos de que la moda sí puede ser un arma de liberación femenina”
Malvestida

4. BLOC PRÀCTIC

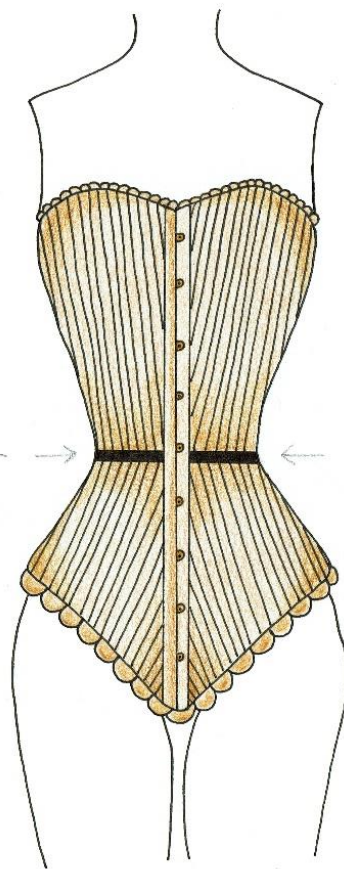
4.1 L'alliberament de la dona a través de la indumentària del segle

---

Adéu a la cotilla

La cotilla era una peça utilitzada per l'austeritat al segle XVII, perquè les dones tinguessin la cintura més definida i es ressaltessin els pits i malucs, un dolor perpetuat durant tot el dia. Es feien a mida i estaven confeccionades amb tela i varetes de feno o fusta que oprimien el tors i cordes que l'ajustaven al cos.

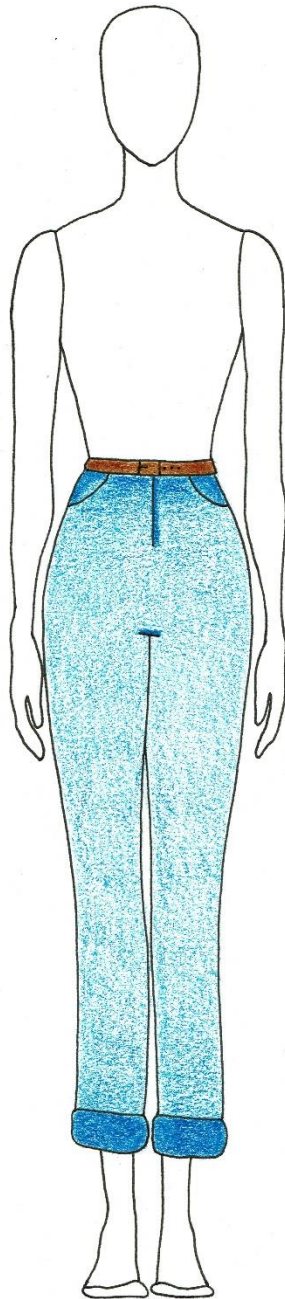

Després de la Revolució Francesa la cotilla cau en desús al considerar-se una opressió femenina.

Els pantalons

Les guerres mundials van donar a terme l'hora dels pantalons!

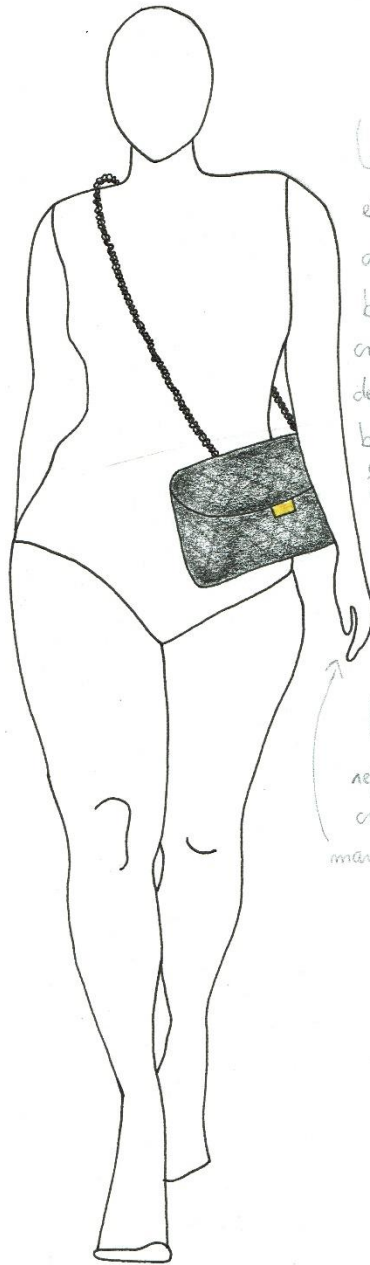

Les dones van substituir als seus homes a les fàbriques. També en van agafar la seva roba: era més còmode per a treballar que els grans vestits.

A partir d'aquest moment es comença a confeccionar pantalons per a la silueta femenina.

Les bosses creuades

Una simple bossa creuada com el Chanel 2.55 va ser una gran alliberació per a les dones. Una bossa de còrrega llarga que es creua pel pit, alliberant-la així de "l'esclavitud" que suposaven les bosses de mà que es confeccionaven fins al moment.

La dissenyadora va agafar de referent les bosses de guerra, creades per portar pes i deixar les mans lliures per a qualsevol activitat.

El biquini

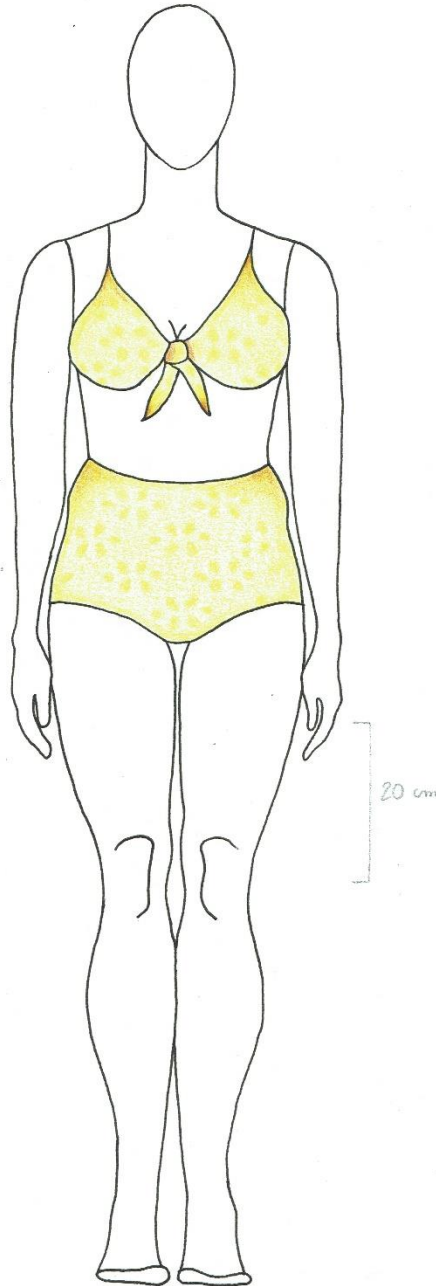

~~PROVOCACIÓ~~

Per a les dones anar a la platja representava banyadors de llana o franel·la que no ensenyessin gaire els pits o les cames, i molt menys el melic o cul.

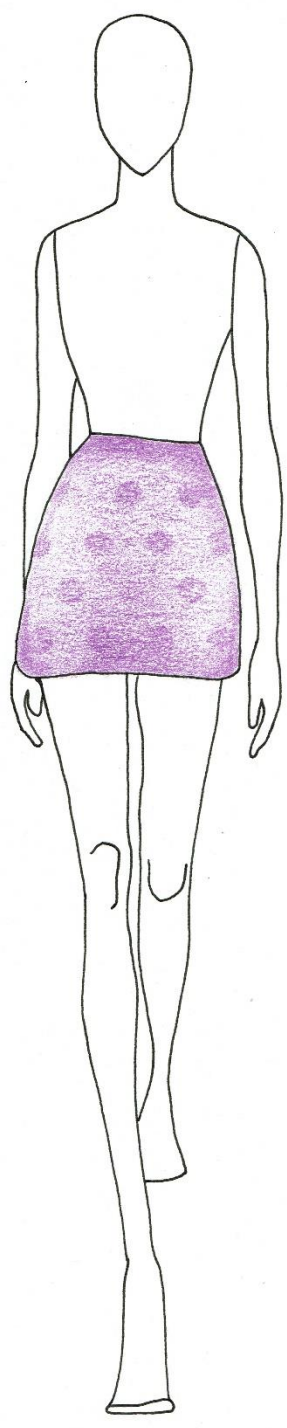
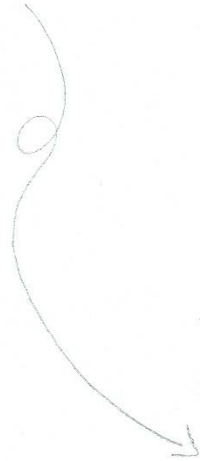
Això va canviar amb l'invenció del bikini de dos peces en els anys 40, tot i que fins als 50 no va ser més comú el seu ús.

La Minifaldilla

els anys 60 van ser d'experiments i
renaixement; si l'home podia anitar
a la Lluna molts camis podien succeir
a la Terra. Van ser els inicis de la
popularització de la minifaldilla: **LIBERTAT** *

"Save the Mini!"

4.1.1 Primeres dones a portar pantalons

Les Amazones

A l'antiga Grècia les Amazones, població de dones guerreres, ja reivindicaven l'ús dels pantalons en lloc de vestits.

Calamity Jane

La defensora fronterera i exploradora professional era coneguda, no només per estar a l'altura dels homes més durs de finals del segle XIX i principis del segle XX, també va destacar per esquivar els vestits d'encaix i portar peces associades als homes de l'època.

Louisa Capetillo

Fou una activista política a Puerto Rico arrestada per ser la primera dona a portar pantalons en públic.

Les dones de la Segona Guerra

Durant la Segona Guerra Mundial, les dones nord-americanes podien posar-se els pantalons dels seus marits quan treballaven a les fàbriques en substitució seva. Quan la guerra acabà la majoria tornaren a posar-se vestits, però la naturalització de la dona amb pantalons ja era més present.

Katherine Hepburn

Les seves aparicions públiques utilitzant pantalons van inspirar a les seves fans i a moltes dissenyadores a crear més pantalons per les dones durant els anys 40 i 50.

Pepita Jordana Sabatés

Va ser una dona revolucionaria a Sant Hilari Sacalm, de les primeres dones a posar-se pantalons i una gran conductora d'autocars.

4.2 Entrevistes

Per tal de tenir constància de com era el sector tèxtil a Sant Hilari, he realitzat diverses entrevistes a tres persones que han tingut diferents relacions amb la indústria de la costura al poble. Això m'ha permès tenir una visió més àmplia del tema; una sastressa, una modista i el fill i nebot de les creadores d'un taller d'alta costura a Sant Hilari.

La conclusió que n'he extret és que Sant Hilari Sacalm era un poble amb un sector tèxtil extens, que a poc a poc s'ha anat apagant fins avui en dia. Hi havia diversos tallers, des dels més grans i importants a petits i particulars que ensenyaven a cosir. Tot i això els treballadors i treballadores tenien passió per la seva feina. Passaven moments difícils i penúries però amb la il·lusió de dedicar-se a la seva professió.

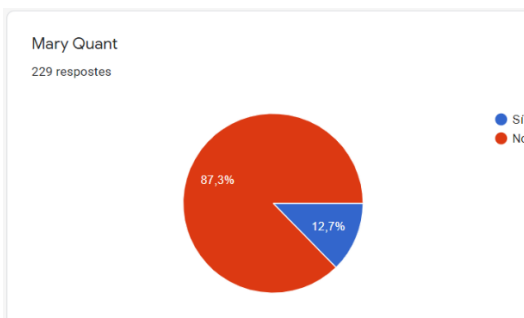
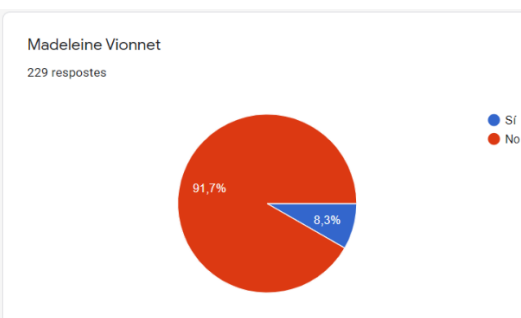
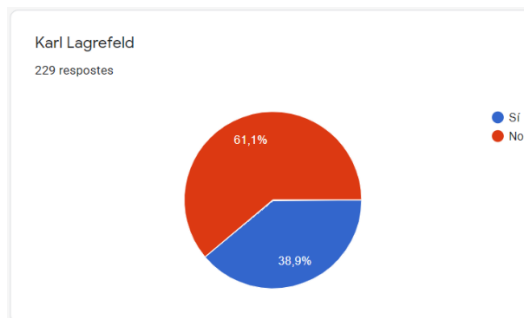
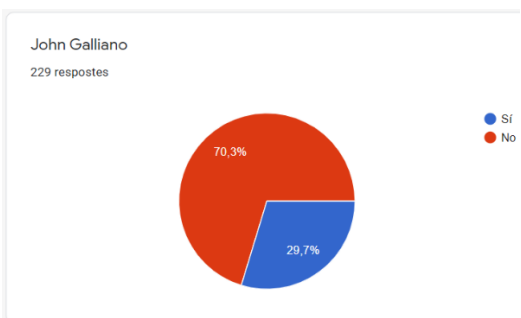
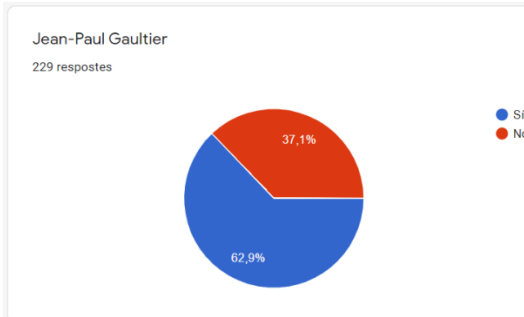
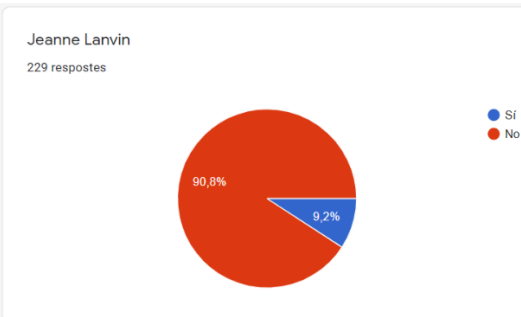
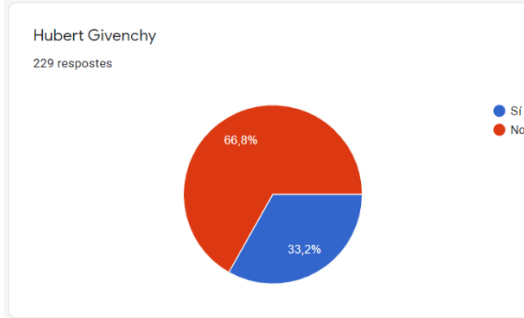
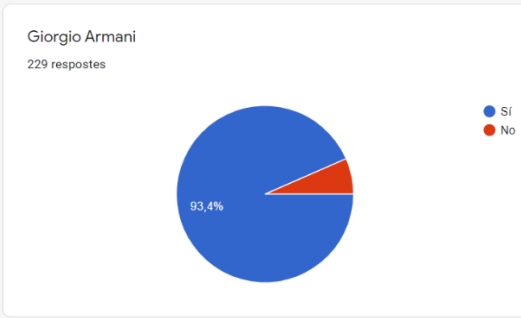
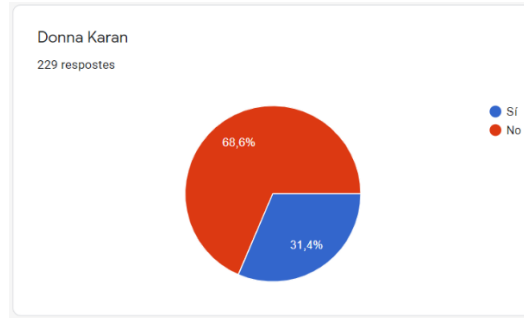
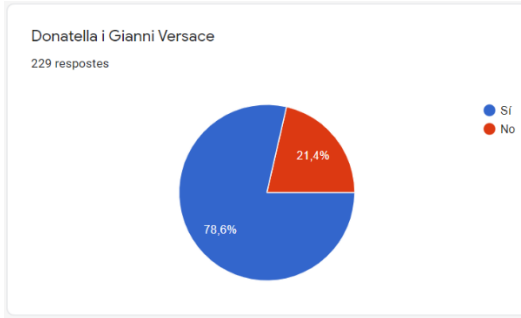
També he pogut comprovar que majoritàriament era una indústria femenina, formada per treballadores i clientes. El paper dels homes estava relegat a les sastreries.

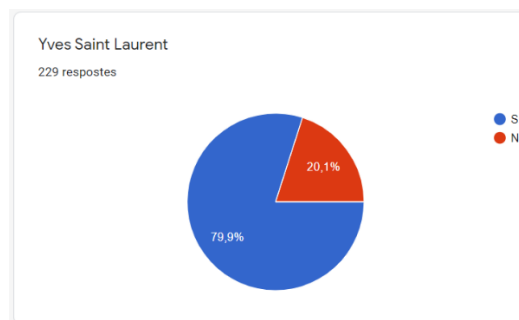
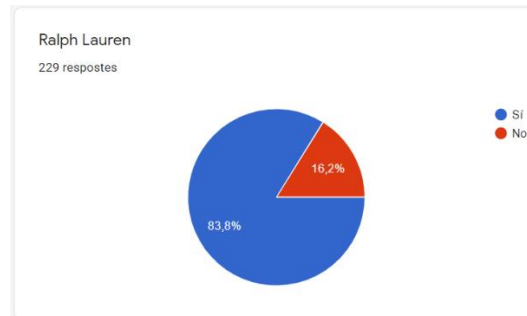
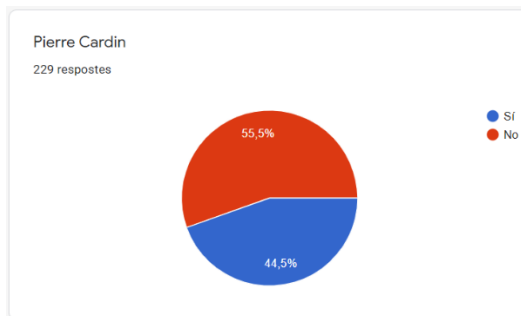
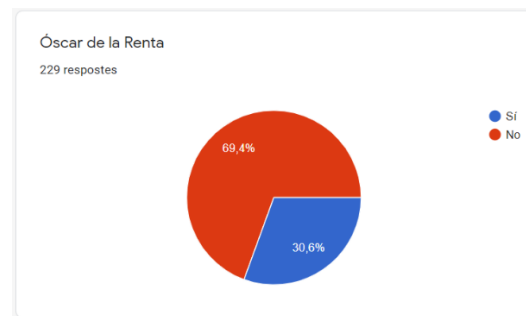
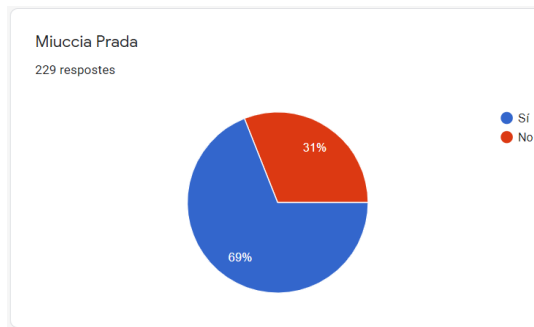
(Annex 1)

4.3 Enquesta

Realitzada i compartida una petita enquesta a la població m'ha permès comprovar els seus coneixements sobre els grans dissenyadors/es que es van consolidar al segle XX. No obstant això, no és possible generalitzar el resultat de l'enquesta a tot Catalunya, ja que són 229 persones les que l'han respost. Aquesta enquesta ha estat realitzada a través d'un formulari, és per aquest fet que els resultats no són 100% fiables tenint en compte que les respostes podrien haver estat triades a l'atzar.

Els gràfics mostren que ha estat una enquesta majoritàriament resposta per dones, de diferents franges d'edat. El que realment ha evidenciat és el desconeixement general de dissenyadores dones i la coneixença o haver sentit a parlar dels dissenyadors de renom. Podem copsar la supremacia masculina envers la femenina.

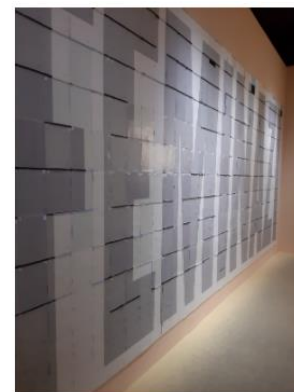
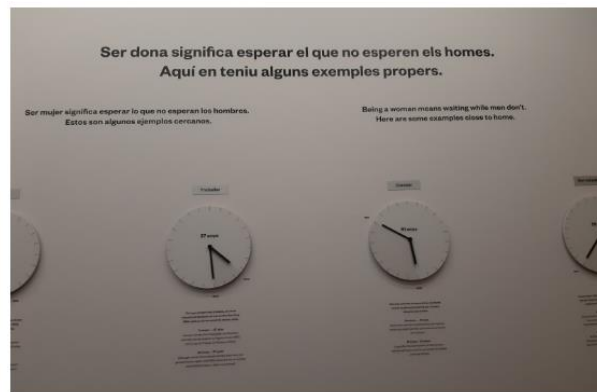
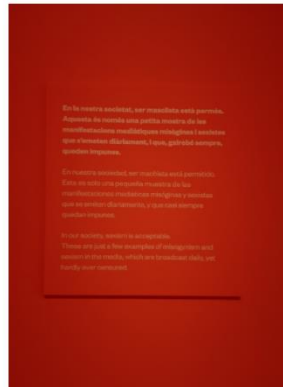
4.4 Xerrades

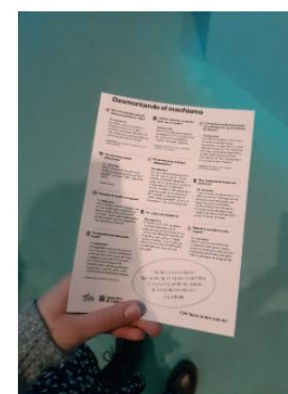
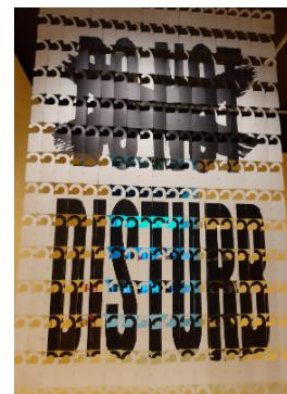
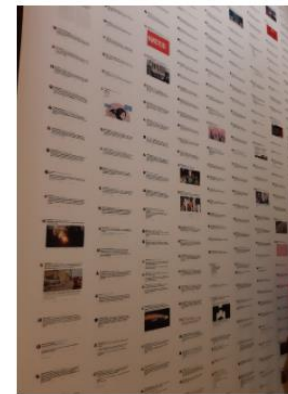
La no història de les dones -Assumpta Montellà (La Violeta)

4.5 Exposicions

Feminista haves de ser-Natza Farré

5. Conclusió

Fruit de l'atzar o el destí, han volgut que fora el 8 de març, Dia Internacional de les Dones, el dia escollit per l'entrega del meu treball de recerca.

En conclusió, en ell he volgut resumir l'evolució de la indústria tèxtil fa un segle, especialment en el paper de les dones modistes. Ha estat difícil seleccionar la informació per tal que el treball fos concís i plasmés de manera entenedora aquesta indústria al segle XX.

Durant la nostra educació tractem superficialment el paper d'alguna dona important del llarg de la història. En general les dones mai han ressaltat per la seva vàlua i coneixements a la societat. Penso que cal remarcar més el paper de dones que han fet canvis transcendentals i cal donar veu a les que en faran. La defensa de les dones és una nova manera de viure. Tant homes com dones tenim la necessitat de trencar estereotips i rols de gènere que no satisfan la majoria de la població.

Vull destacar que després d'haver fet la recerca, la meua hipòtesi inicial ha estat bastant confirmada:

El món de la moda al segle XX va fer un canvi exponencial; es va caracteritzar per la descoberta de fibres artificials, l'extensió del *prêt-à-porter* i la industrialització.

Principalment va ser un sector majoritàriament femení, un dels únics que era ben vist la seva aportació laboral. Això en certa manera també formava part d'aquesta visió masculista de la societat. Tot i això va ser un àmbit on les dones van estar oprimides i infravalorades. Les modistes van ser majoritàriament dones anònimes que treballaven dotze hores diàries, amb un sou miserable, a vegades en petits tallers precaris i ja des de ben petites. Malgrat ser les principals difusores i els motors del sector tèxtil, el seu treball ha quedat en moltes ocasions invisibilitzat pels noms dels grans dissenyadors homes. Sempre van estar al marge dels gremis i les organitzacions obreres, principalment perquè els que tenien l'ofici reconegut i els tallers establerts eren els sastres, que no volien que les modistes tinguessin veu pròpia i els fessin la competència.

Charles Frédéric Worth, el fundador de la primera casa de costura, va donar el primer pas a un nou concepte de moda: la moda creada, dissenyada, dirigida i controlada.

El gran modista apareix com a impositor dels seus gustos, fet que inicia l'era del modista (home) com a "dictador" dels canvis de vestir fins el dia d'avui.

Malgrat això també hi va haver algun nom d'alguna modista reconeguda com per exemple, Jeanne Lanvin, Coco Chanel o Mary Quant. A través del dur treball i d'innovació van aconseguir relacions culturals i socials amb els estaments benestants de la societat i així poder etiquetar els seus vestits i crear el seu lloc entre els grans dissenyadors. La resta de costureres, tot i el seu anonim, van seguir transgredint els cànons que s'havien imposat i van seguir lluitant pel seu ofici. Els sistemes de comunicació també van tenir un paper fonamental i van ajudar amb la difusió de les propostes de moda i l'alliberament femení. La roba reflecteix el comportament de la societat de cada època. En el segle XX hi veiem una clara evolució cap a la dona treballadora, lliure i amb una indumentària més còmode. L'adéu a la cotilla i l'aparició dels pantalons van ser una gran fita per a l'emancipació femenina i d'incursió laboral.

Realitzant la part teòrica m'he adonat que les fonts documentals sobre la indústria tèxtil no són gaire extenses, en alguns casos inclús nul·les. M'ha costat trobar certa informació del treball i d'altre no l'he aconseguit. Això evidencia la invisibilització de l'esforç i feina femenina.

A Sant Hilari aquest sector era molt extens i important. Malgrat la fonamental tasca que desenvolupaven les dones, ha estat completament evadida fins al punt de no trobar documentació sobre aquesta feina. A la nostra vila només hem pogut parlar amb algunes costureres ja grans. És a través del seu relat que podem conèixer la seva valuosa i dedicada labor. Tot i això, si les coses no canvien i no tornem a activar aquest ram, en una generació es perdrà l'ofici.

Gràcies a l'enquesta realitzada, una vegada més he pogut comprovar la supremacia masculina envers la femenina. La majoria dels homes eren totalment coneguts, en canvi la participació femenina no arriba a la meitat de la població. No obstant això les persones més grans tenen major coneixença de les dissenyadores.

A l'inici del treball em proposava respondre la pregunta següent: en el món de la moda, qui portava els pantalons? Aleshores no sabia la magnitud que podia abastar aquesta qüestió.

La conclusió que n'he extret és que al llarg de la història, en general, s'ha intentat defugir de la participació femenina. El món de la moda no n'és una excepció. Malgrat que les dones tenien els papers principals en aquest sector, els homes hi portaven els pantalons.

6. Bibliografia i Bibliografia Web

Xerrada de l'Assumpta Montellà: "La no història de les dones"[consulta 25.11.2020]

Exposició Natza Farré: Feminista havies de ser.[consulta 07.12.2020]

Bibliografia

1. Anna Agulló, Helena Trias, Joan Castells, Montse Plana, Neus Monfort, Núria Giol i Xavier Clos; SANT HILARI SACALM AMB VEU DE DONES. Sant Hilari Sacalm, Gràfiques Montseny, 2019, pàgines 105-108, 225-241.
2. Anna Agulló, Salvador Bosch, Xavier Clos, Francesc Danés, Àngel Serradesanferm i Cristina Tejedor; L'ABANS DE SANT HILARI, RECULL GRÀFIC 1895-1979. Col·lecció Selva.

Bibliografia Web

- La veu de les dones.

<https://www.bbc.com/mundo/noticias-45173958> [consulta 26.12.2020]

<https://www.infobae.com/sociedad/2018/03/08/la-lucha-del-movimiento-de-mujeres-a-traves-de-los-anos/>[consulta 28.12.2020]

<https://www.elobrero.es/component/k2/37923-la-mujer-en-el-movimiento-obrero.html> [consulta 28.12.2020]

https://www.izquierdadiario.es/Mujer-y-su-lucha-historica-reprimida-y-oprimida-pero-valiente-y-aguerrida?id_rubrique=1201[consulta 28.12.2020]

- Que és la moda?

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Moda> [consulta 08.01.2021]

<https://estilonext.com/moda/mejores-disenadores-de-moda> [consulta 09.02.2021]

<http://mariaseradulce.blogspot.com/p/modistos-destacados.html> [consulta 09.02.2021]

- Que són les modistes?

https://www.mhcat.cat/exposicions/exposicions_realitzades/moda_i_modistes

[consulta 29.12.2020]

<https://beteve.cat/artic/moda-modistes-museu-historia/> [consulta 03.01.2021]

<http://www.barcelonaesmoda.com/entrevista/%E2%80%9Cquan-les-modistes-prenen-consciencia-de-la-seva-capacitat-creativa-etiqueten-els-seus-treballs%E2%80%9D/> [consulta 03.02.2021]

- La indústria de la moda en el segle XX.

<https://www.museudelamoda.cat/es/actualidad/del-taller-la-academia>[consulta 04.01.2021]

<https://www.modaes.es/back-stage/que-es-alta-costura-el-club-secreto-de-la-moda.html> [consulta 15.01.2021]

<https://vestuarioescenico.wordpress.com/2013/10/26/las-casas-de-alta-costura-inauguracion-de-la-era-de-la-marca/> [consulta 22.01.2021]

<http://www.barcelonaesmoda.com/entrevista/%E2%80%9Cquan-les-modistes-prenen-consciencia-de-la-seva-capacitat-creativa-etiqueten-els-seus-treballs%E2%80%9D/> [consulta 03.02.2021]

- Revolució Industrial

<https://es.slideshare.net/guest06afad/1-revolucin-industrial-a-la-industria-textil>

[consulta 06.02.2021]

<https://www.infobae.com/sociedad/2018/03/08/la-lucha-del-movimiento-de-mujeres-a-traves-de-los-anos/> [consulta 06.02.2021]

<https://beteve.cat/artic/el-silenci-dels-telers/> [consulta 12.02.2021]

- Alliberament femení i la vestimenta

<https://malvestida.com/2018/03/momentos-en-que-la-moda-fue-usada-como-arma-de-liberacion-femenina/> [consulta 17.02.2021]

- Frases

<https://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1645013-se-les-menyste-pero-les-modistes-son-les-que-van-fer-la-moda-real.html> [consulta 07.11.2020]

7. Glossari

---

¹Feminisme,

Moviment social que té com a finalitat aconseguir la igualtat política, econòmica i jurídica entre gèneres.

²Masclisme,

Actitud basada en l'atribució de superioritat de l'home sobre la dona.

³Bretxa Salarial,

Diferència del salari mitjà de les dones respecte dels homes expressada en forma de percentatge.

⁴Patriarcat,

Organització social en el qual el sexe masculí, com a categoria social, té la màxima autoritat política i jurídic en detriment del sexe femení.

⁵Patrons,

Model de paper, cartó, zinc... segons el qual hom talla certs objectes amb la forma.

⁶Glassetes,

Model o provatura d'una peça de vestir, sovint feta de mussolina o cotó cru i emprada per emprovar-la o per fer-ne còpies.

⁷Tall al Biaix,

La tècnica del tall al biaix consisteix a utilitzar el teixit en sentit diagonal, no en el sentit del fil, per millorar els acabats o per reduir el nombre de costures de la peça.

8. Annexos

8.1 Entrevistes

“La indústria de la costura ha canviat molt,
abans tot ho fèiem a mà”

Emília i les seves amigues cosint
Autor: Desconegut

A on va aprendre a cosir?

Vaig aprendre a cosir quan vaig començar a treballar en una sastreria d'aquí el poble, amb 15 anys. El sastre, que era l'encarregat del taller, era el que ens ensenyava.

A part del taller cosia en algun altre lloc?

No, a casa érem forces i tenia altres tasques per fer.

Què hi feien a la sastreria?

Fèiem vestits per home; els pantalons, americana i armilla. Les camises no.

Quants diners guanyava?

La meva jornada laboral era de nou a una del migdia, anava a casa a dinar i hi tornava de tres a set del vespre. No guanyava gairebé res, l'equivalent a uns quinze euros la setmana.

Quantes dones eren al taller?

Al taller hi havia els dos sastres i després érem tres dones que cosíem. Els sastres s'encarregaven d'agafar les mides i preferències del client i tallar les peces, nosaltres érem les encarregades de passar-hi els punts, embastar-ho, cosir-ho,

Emília Puigderrajols de Tuero

L'Emília va néixer el 1928, actualment té 92 anys. Tota la seva vida ha estat relacionada amb la indústria tèxtil ja que va ser una de les sastresses de Sant Hilari Sacalm, el seu poble.

planxar... fèiem el que el sastre ens encarregava. Ja que no podíem agafar les estisores mai vaig aprendre a tallar.

De què parlaven mentre cosien? Cantaven?

Parlàvem de la feina que fèiem i a vegades amb algú que venia a veure'ns o passava per la sastreria.

Cantar no ho podíem pas fer. Si ho fèiem ens renyaven perquè havíem d'estar concentrades fent la nostra feina, però a vegades aprofitàvem quan el sastre marxava i també rèiem una estona. Una vegada vam portar un transistor per escoltar les notícies i música i el sastre ens el va prendre per no desconcentrar-nos.

Quin fil i quines teles utilitzaven més?

Després de tants anys no recordo exactament els materials que fèiem servir, però en el nostre taller les teles i els fils eren de bona qualitat. La llana la utilitzàvem molt i de fil teníem el tergal, de tots els colors corresponents a la peça que confeccionàvem pels clients. El negre i el marró eren els més sol·licitats.

Ho cosien tot a mà?

Les coses han canviat molt, abans tot es feia a mà. La maquinària era diferent de la d'ara; per exemple a la planxa s'hi havia de posar caliu a dins i ventar-ho perquè funcionés, no teníem pas planxes elèctriques. Sí que és veritat que també teníem màquines de cosir, però només una de les tres que hi havia al taller era elèctrica com les actuals.

Es va punxar o tallar alguna vegada?

Oi tant, moltes vegades, però l'accident més gros va ser un dia cosint uns pantalons que amb la màquina em vaig travessar el dit, en aquell moment no estava al cas i me'l vaig cosir.

I després de l'accident que va fer?

Primer de tot em vaig treure l'agulla de seguida. Em feia molt mal, em vaig curar i vaig haver de seguir treballant normal. Només era una punxada en un dit.

Creu que les seves mans han patit artrosis o dolor per cosir moltes hores?

No, quan ets jove aguantes i no et fa mal res. Ara amb 92 anys em comencen a fer mal.

Durant quants anys va cosir en el taller?

Més o menys uns 30 anys.

La feina de sastressa la va escollir vostè?

Sí, amb 15 anys ja no estudiàvem i no podíem anar a gaires llocs a buscar feina i jo vaig decidir aprendre a cosir, un ofici que em va agradar molt i m'ho passava bé. De les amigues que cosíem en tinc un bon record.

Actualment segueix cosint?

Avui dia només arreglo coses que em porta gent del poble i sobretot alguna peça per arranjar a la família: escurço bores, canvio la cremallera, poso algun pedaç... aquestes petites coses asseguda i a estones encara ho puc fer i no em costa res.

“Si em vols creure, no et facis modista”

A quina edat va començar a cosir?

Quan vaig començar era molt jove, devia tenir uns 13 o 14 anys. A casa érem set germans i teníem una empresa familiar de rajols. Al matí anava a treballar a la fàbrica i a la tarda anava a cosir un parell d'hores amb la Pepita de Collsabena. Uns anys després vam marxar a viure a Lleida i allà vaig acabar d'aprendre a cosir. En tornar a Sant Hilari vaig crear el meu petit taller de modisteria.

On cosia?

Sempre he cosit molt i a casa. La Filomena era la meva ajudant i entre totes dues fèiem els encàrrecs de les nostres clientes del poble; jo començava i li ensenyava com ho havia de fer i anàvem creant les peces juntes.

Quin horari feien quan treballaven?

Normalment jo treballava a les tardes perquè al matí havia de fer la feina de casa i portar la canalla a l'escola. A la tarda tenia més temps i la Filomena venia de 3 a 7.

De què parlaven mentre cosien?

Per passar l'estona solíem parlar de coses que passaven al poble: de qui s'havia mort, qui es casava, què havia passat... i quan venia algú a emprovar t'assabentaves d'alguna xafarderia més.

Recorda si cantaven?

No gaire, no en sé de cantar, però el meu home anava al Cor “Els nois Alegres” i ho feia molt bé.

Quines teles utilitzaven més?

Abans solíem tenir seda i cotó natural, però més tard van arribar les fibres i teníem una mica de tot.

Sofía Basela Berengueres

La Sofía va néixer el 1934, actualment està a punt de fer els 87. Va ser una de les modistes de Sant Hilari, una dona emprenedora que va crear el seu propi taller.

Quin tipus de peça cosien?

En general una mica de tot per dona: vestits, camises, pantalons... però també fèiem alguna peça masculina per als de la família. Els homes anaven més al sastre.

També n'arreglaven?

Sí, oi tant. Ara això és el que ha quedat, ja que no està fet res a mida i cal retocar-ho tot.

Es va punxar/tallar alguna vegada?

Moltíssimes vegades i encara em passa. Per aquest motiu no em fan por les vacunes, hi estic acostumada.

Creu que les seves mans han patit artrosi/dolor per cosir moltes hores?

No, amb 87 anys encara les puc fer anar molt bé.

Li agradava la seva feina?

La veritat és que sí. El meu home quan arribava a casa es queixava perquè estava cosint i encara no havia arreglat el sopar, però com que a mi m'agradava molt ho seguia fent.

La va escollir vostè la feina?

Si no hagués escollit aprendre a cosir hauria hagut d'anar a treballar a la fàbrica de rajoles familiar. Si algun dia calia també hi havia d'anar a ajudar.

Segueix cosint?

Ja ho has vist quan has arribat que encara mantinc l'afició; faig peces i modificacions per la família i coneguts i amb els retalls que tinc guardats de fa anys faig mascaretes per tothom. M'agrada molt cosir i fins que pugui seguiré amb la passió.

Creu que actualment la indústria tèxtil ha canviat?

Totalment, ara fer un vestit no val res perquè els trobes a cap preu. Els vestits que fèiem nosaltres portaven molta feina, encara que no ens paguessin el que potser ens mereixíem, a poc a poc anàvem guanyant. Ara trobes peces iguals a tot arreu, amb molta menys qualitat i que et cal retocar. Ara no et facis modista, no val la pena.

“Amb el coneixement i experiència, van formar un gran equip d'artesanes”

A quina edat van aprendre a cosir la teva mare i tia?

No et sabia dir edat exacta però de ben joves.

On van aprendre?

La Teresa en va aprendre des de petita de la mà de la seva germana. La Maria va cursar estudis de disseny, tall i confecció a Barcelona, Roubaix (França) i finalment a París, on durant 5 anys va aprendre en els millors centres especialitzats. Simultàniament, va treballar en les firmes d'alta costura Jean Patou i Pierre Cardin.

Temps més tard la Teresa va ampliar els coneixements que li va transmetre la seva germana, treballant a París també amb Pierre Cardin.

Venia de tradició familiar l'ofici?

A Sant Hilari, en general, hi havia molta costura i a moltes cases s'hi practicava, però fins que la meva tia va començar l'ofici no venia de tradició familiar.

Quan fan el pas d'aprenents a crear el seu propi negoci?

La Maria quan va acabar els seus estudis, en el 1968, va tornar a Espanya per fundar amb Teresa “TEMARI” (l'abreviació de Teresa i Maria) una firma de *prêt-à-porter*, fonamentada amb la dedicació de l'alta costura.

Va ser difícil?

Segons comentaven va ser molt progressiu, però van treballar moltes nits i caps de setmana. Hi van posar molt d'esforç per arrancar.

Maria i Teresa Ripoll

Jaume Corbera Ripoll és el fill de la Teresa i nebot de la Maria Ripoll, les portadores de l'alta costura a Sant Hilari.

Teresa Ripoll ha estat vinculada al món de la moda des del bressol. Va néixer el 1947 a Girona i la seva germana Maria, deu anys més gran que ella, va ser la seva màxima impulsora.

Després de cinquanta anys d'experiència, les propostes de “Teresa Ripoll” destaquen per ser molt versàtils i elegants. Encara que el seu producte és, per sobre de tot, artesanal.

Sempre han cosit a Sant Hilari?

Sí, tot i que van treballar a França l'empresa ha estat sempre al poble.

Quan i com fan el salt a l'alta costura?

Les botigues més exclusives de Barcelona de seguida van veure un referent de bon gust en elles i més tard van expandir la marca a la resta d'Espanya, en les zones i botigues més exclusives. Des del principi, la seva premissa va ser la d'oferir una confecció i un servei impecable.

Amb el coneixement i experiència, van formar un gran equip d'artesanes per treballar els vestits a l'estil dels tallers de costura francesos. D'aquesta manera van poder posicionar la marca per sobre del rang de preus del sector.

També han arribat al comerç internacional?

Sí, el 2001 la marca va començar la seva expansió internacional, sobretot en països europeus com Itàlia, Regne Unit, Irlanda i Bèlgica, on ha tingut especial èxit. Avui gairebé dos terços dels vestits dissenyats i creats van cap a aquests mercats.

Quan es va canviar el nom de l'empresa a l'actual?

Després d'una curta malaltia, la meva tia va morir al 1998, així que la Teresa va canviar el nom de la marca per "Teresa Ripoll", el nom actual.

En els seus tallers eren i han estat tot dones?

Exacte, sempre han estat tot dones treballadores, excepte els fills de les dues propietàries. Elles no van tenir cap filla i tots tres fills hem treballat en algun moment a l'empresa.

Eren felices, els hi agradava el seu ofici?

Sí, els agradava molt, fins i tot la Teresa, els últims anys, ja retirada, sempre participava activament en moltes accions de l'empresa.

Actualment qui n'ha agafat el relleu?

Tot i haver ajudat ja en l'expansió de la marca a altres països des del 2001, vaig completar la meva formació i experiència i em vaig incorporar a l'empresa el 2009.

De mica en mica i amb els anys jo mateix vaig anar prenent el relleu de l'empresa familiar fins a dia d'avui.

Creus que el món de la moda/costura ha estat majoritàriament associat a les dones, però que l'èxit se l'emporten més homes?

Crec que històricament ha estat un gremi femení, un dels pocs en què estava ben vist que les dones treballessin. Això en certa manera també formava part d'aquesta visió masclista de la societat. És cert que molts dels grans modistes han sigut homes, tot i que la dona també ha tingut un paper decisiu en la història de la costura. Com a tots els sectors la visió favorable a l'home ha fet inclinar el sector a prendre un cert tipus de decisions. No ha estat mai un sector fàcil.

I si tens alguna altra anècdota o aportació més que vulguis esmentar.

Sembla que fa uns anys que ha tornat a posar-se de moda que la gent aprengui a cosir. A Girona hi ha alguna escola que està funcionant bé. Tenim el problema que si les coses no canvien en una generació es perdrà l'ofici si no se li dona un impuls.

9. Agraïments

Per fer aquest treball ha estat essencial l'ajuda de certes persones que els vull donar les gràcies:

En primer lloc, vull agrair a la meva tutora del Treball de Recerca, Montse Llinares Moreno i a la senyoreta Rosa Maria Bonvehí i Deza, per haver-me orientat i ajudat al llarg de tot el procés. Aquest acompanyament ha estat bàsic per realitzar el treball.

També vull agrair la col·laboració desinteressada de la Sra. Emília Puigderrajols de Tuero, la Sra. Sofía Basela Berengueres i el Sr. Jaume Corvera Ripoll. Tots tres es van mostrar molt propers i disposats a contestar-me unes preguntes i explicar-me els seus records i coneixements sobre el món tèxtil a Sant Hilari Sacalm. Aquestes entrevistes m'han servit per extreure els coneixements de les diferents situacions d'aquest comerç al poble.

Al mateix temps vull donar les gràcies a la Rosa Maria Andreu Roura pel seu interès a facilitar-me fotografies de modistes locals de l'arxiu municipal.

Seguidament, no vull deixar de mencionar a tota la gent que va contestar la meva enquesta, que m'ha ajudat a veure els seus coneixements sobre els dissenyadors/es de renom.

Finalment, de manera molt especial, vull agrair a la meva família pels ànims, ajuda i confiança que m'han proporcionat durant tot el temps de recerca. Especialment a la meva mare.

A tots ells moltes gràcies.

